

Στόχοι και κατευθύνσεις στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ενότητα 6: Ρατσισμός

Αναστασία Κεσίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια
Α.Π.Θ.

Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Μπορεί να σταματήσει το φαινόμενο της μετανάστευσης;

- Ο ρατσισμός πηγάζει κυρίως από την αδυναμία των κοινωνιών να κατανοήσουν ότι ορισμένα ιστορικά γεγονότα, όπως είναι η μετακίνηση πληθυσμών από τη μία χώρα στην άλλη και η συμβίωση πληθυσμών με διαφορές σε ορισμένα χαρακτηριστικά είναι αναπότρεπτα.

Μορφές μετανάστευσης (1)

- Καθημερινά άνθρωποι σε πολλά μέρη του κόσμου διανύουν χιλιάδες χιλιόμετρα σε μια πορεία αναζήτησης μιας νέας πατρίδας:
 - απάνθρωπες δικτατορίες, ανελέητες πολεμικές συρράξεις } πολιτικοί μετανάστες
 - φτώχεια και συχνά αμείλικτη πείνα } οικονομικοί μετανάστες

Μορφές μετανάστευσης (2)

- Στροφή προς τις μεγάλες πόλεις της χώρας } εσωτερική μετανάστευση
- Μικρό ποσοστό του συνόλου των μετακινούμενων, αλλά καθόλου ευκαταφρόνητο σε απόλυτους αριθμούς } εξωτερική μετανάστευση
- Ευρωπαϊκή Ένωση = αγαπητός στόχος μετανάστευσης, «γη της επαγγελίας» \Rightarrow όνειρο πολλών μεταναστών να ζήσουν εκεί έστω και προσωρινά, διακινδυνεύοντας ακόμα και τη ζωή τους \Rightarrow καθημερινά μερικές χιλιάδες άνθρωποι προσπαθούν να διαβούν με μη νόμιμο τρόπο τα σύνορά της

Το παράδειγμα της Ελλάδας

- Από παραδοσιακή χώρα μετανάστευσης έγινε χώρα υποδοχής, ειδικότερα σε περιόδους οικονομικής ευημερίας.
- Πώς δημιουργήθηκε αυτή η ευημερία → σε μεγάλο βαθμό χάρη στα εμβάσματα των εκατομμυρίων μεταναστών που έστειλε στον κόσμο.

Αίτια της μετανάστευσης (1)

Η μετανάστευση δεν μπορεί να σταματήσει.

- Πιο είναι το βαθύτερο αίτιο της μετανάστευσης στον κόσμο μας;

- ✓ Άνιση κατανομή πλούτου/ Βορράς – Νότος

- ✓ Πρωτοφανής αντίφαση:

- Σήμερα παράγονται τόσα πολλά αγαθά, που αν κατανέμονταν με κατάλληλο τρόπο δεν θα χρειαζόταν να πεινάει κανείς σε παγκόσμια κλίμακα.

- Από την άλλη, πάνω από 800 εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο υποφέρουν από χρόνια πείνα.

Αίτια της μετανάστευσης (2)

- Απειλή συνεχούς ανέχειας → μετανάστευση προς τις ευημερούσες χώρες ως στρατηγική επίλυσης των προβλημάτων (σε αναζήτηση μιας αξιοπρεπούς επιβίωσης)
- «αξιοπρεπής επιβίωση» → θεωρείται ακόμα και η διαμονή και εργασία σε πρωτόγονες συνθήκες
- Είναι αναφαίρετο δικαίωμα όλων των ανθρώπων να εξασφαλίζουν τα στοιχειώδη για τον εαυτό τους και για την οικογένειά τους.

Κέρδος από την αποτροπή του ρατσισμού

Η μετανάστευση δεν μπορεί να σταματήσει ➔ οι πολίτες και οι κυβερνήσεις πρέπει να το αποδεχτούν και να εξοικειωθούν με την ιδέα ➔ ενεργοποίηση της άμυνας απέναντι στον ρατσισμό ➔ απειλή δημοκρατίας από το ρατσισμό

• Ευδοκιμούν οι χώρες που βρίσκουν τη δυνατότητα ομαλής ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων ενώ ταλανίζονται από προβλήματα εκείνες που δεν δρομολογούν την ισότιμη ένταξη των νέων κατοίκων.

(Τσιάκαλος 2000: 21-39)

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (1)

- Η αρχική, αυθόρμητη αντίδραση απέναντι στους μετανάστες και στους πρόσφυγες είναι η αλληλεγγύη → λειτουργεί το συναίσθημα
- Τι είναι αυτό που εξαφανίζει τον καθοδηγητικό χαρακτήρα του συναισθήματος και οδηγεί τελικά τα άτομα να συμπεριφέρονται με δυσπιστία και εχθρότητα απέναντι στους ξένους;
- ✓ Φόβος και συμφέρον

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (2)

- Πως αναπτύσσονται ο φόβος και η δυσπιστία;
- ✓ Ο φόβος και η δυσπιστία απέναντι στους ξένους δεν είναι κανόνας. Η καθημερινή ζωή χαρακτηρίζεται συχνότερα από αρμονικές και δημιουργικές συναντήσεις ντόπιων και ξένων και σπανιότερα από τέτοιες συγκρούσεις. Τις συγκρούσεις τις προσέχουμε περισσότερο, γιατί οι ομαλές συναντήσεις είναι αυτονόητες, ενώ οι συγκρούσεις παράλογες που χρειάζεται να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής από τους ανθρώπους ως προειδοποίηση.

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (3)

- Τα φαινόμενα αυτά αναπτύσσονται εξαιτίας αρνητικών πληροφοριών ότι οι ξένοι αποτελούν κίνδυνο για κάποια αγαθά που θεωρούνται σημαντικά στη ζωή:
 - 1) Ζωή/ σωματική ακεραιότητα, ελευθερία, αξιοπρέπεια, δημοκρατία → κοινά στους ανθρώπους, αδιαπραγμάτευτες αξίες – πολύ ψηλά στην ιεραρχία

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (4)

2) Ευημερία, εθνική/ πολιτισμική ταυτότητα, ασφαλής θέση εργασίας, ακίνητη περιουσία → διαφορετικές διαβαθμίσεις ως προς τη σημασία τους στη ζωή του κάθε ατόμου

- Όλοι είναι έτοιμοι να θυσιάσουν κάποια αγαθά που βρίσκονται χαμηλότερα στην ιεραρχική τους κλίμακα, για να υπερασπιστούν άλλα αγαθά που βρίσκονται υψηλότερα σε αυτή.

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (5)

- Αδιαπραγμάτευτες αξίες → ηρωικές πράξεις αλλά και εγκλήματα με σκοπό την υπεράσπιση σημαντικών αγαθών που στην πραγματικότητα ή δεν είναι σημαντικά ή δεν κινδυνεύουν από τους συγκεκριμένους ανθρώπους

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (6)

- Πώς διαμορφώνεται η προσωπική ιεραρχική κλίμακα αγαθών;
 - Κοινωνικοποίηση
 - Σχολείο
 - Οικογένεια
 - Εκκλησία
 - Πολιτικά κόμματα
 - ΜΜΕ

Λόγοι που οδηγούν στο ρατσισμό (7)

- Πώς διαμορφώνεται η προσωπική άποψη του καθενός ότι ορισμένα αγαθά κινδυνεύουν από κάποιους ανθρώπους;
- πληροφόρηση από «έγκυρες» πηγές → επιστημονικές δημοσιεύσεις, σχολείο, ΜΜΕ, υπεύθυνες αρχές, πρόσωπα που εμπιστευόμαστε
- ανεπίτρεπτες γενικεύσεις
(Γκότοβος 1996: 86-116, Τσιάκαλος 2000: 47-54)

Αντίλογος (1)

- Δεν πρέπει να υπάρχει φόβος για τους φτωχούς μετανάστες, αν τους δοθεί η δυνατότητα να ζήσουν ανθρώπινα σε μια χώρα.
- Τα ποσοστά εγκληματικότητας μεταξύ των «λαθρομεταναστών» εμφανίζονται αυξημένα, αντίθετα με όσα γνωρίζουμε από τους νόμιμους μετανάστες των οποίων τα ποσοστά εγκληματικότητας είναι ίδια ή και χαμηλότερα από εκείνα του γηγενούς πληθυσμού.

Αντίλογος (2)

- Συνθήκες παρανομίας ευνοούν εγκληματικές συμμορίες αλλοδαπών, καταρχήν μεταξύ τους και μετά εναντίον του υπόλοιπου κοινού συνόλου. Νόμιμοι δρουν εις βάρος παράνομων, αφού οι παράνομοι δεν μπορούν να ζητήσουν τη βοήθεια της αστυνομίας
- Φαύλος κύκλος: παρανομία → εγκληματικότητα → μέτρα περιορισμού και απέλασης → αναπαραγωγή του καθεστώτος της παρανομίας → εγκληματικότητα
- Ο φόβος επιτρέπει την εμφάνιση του ρατσισμού

(Τσιάκαλος 2000: 55-59)

Ορισμός του ρατσισμού (1)

- Ένα πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών και/ ή θεσμοθετημένων μέτρων που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση κι αυτό μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε μια διακριτή ομάδα ανθρώπων. Ως δικαιολογία για τις διακρίσεις αυτές χρησιμοποιείται η διαφορετικότητα της ομάδας στην οποία προσάπτεται συχνά μια υποτιθέμενη *κατωτερότητα* ή/ και *επικινδυνότητα*.

(Τσιάκαλος 2000: 76-77)

- ✓ Υποτελής διαβίωση: παραπέμπει στον κοινωνικό αποκλεισμό

Ορισμός του ρατσισμού (2)

- Οι άνθρωποι που έχουν αρνητικές αντιλήψεις για άλλες ομάδες δεν υποπτεύονται ότι πρόκειται για «κληρονομημένες» κοινωνικές προκαταλήψεις.
- Ο ρατσισμός μπορεί να προκαλείται και από προσωπικό συμφέρον.
- Έχει περισσότερες διαστάσεις → επίπεδο αντίληψης / στάσης / συμπεριφοράς

(Τσιάκαλος 2000: 78-83)

Βιβλιογραφία

1. Γκότοβος, Α. (1996), *Ρατσισμός. Κοινωνικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές όψεις μιας ιδεολογίας και μιας πρακτικής*, Αθήνα: Γ. Γ.Λ.Ε.
2. Τσιάκαλος, Γ. (2000), *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γεωργία Μπουρουτζή
Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

